

Література

1. Романовский А.Г. Теоретические и методические основы подготовки инженера в высшем учебном заведении к будущей управленческой деятельности : дис. на соискание уч. степени д-ра пед. наук : 13.00.04 / А.Г. Романовский. – К., 2001. – 490 с.
2. Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України / А.М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 557 с.
3. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л.Л. Формування національної гуманітарно-технічної еліти як основа парадигми інженерної освіти / Л.Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти : зб. наук. праць. – Харків : НТУ “ХПІ”, 2002. – Ч. 1. – С. 5–11.
4. Майборода В.К. Становлення і розвиток національної вищої педагогічної освіти в Україні (1917–1992 рр.) : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук у формі наук. доповіді / В.К. Майборода. – К. : Інститут педагогіки АПН України, 1993. – 58 с.
5. Педагогика и психология высшей школы : учеб. пособ. – Ростов н/Д : Феникс, 2002. – 544 с.
6. Романовський О.Г. Підготовка майбутніх інженерів до управлінської діяльності / О.Г. Романовський. – Харків : Основа, 2001. – 312 с.

КІСЕНКО О.О.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКЦВ У ВНЗ

Реформування вищої школи в нашій країні – наполеглива необхідність, оскільки тривалий час надмірне збільшення професійної підготовки здійснювалося на шкоду загальному духовному й культурному розвитку особистості майбутнього соціального працівника. Гуманізація та гуманітаризація передбачає перехід від технологічно-технократичної моделі освіти до освіти культурно “навантаженої” та культурно детермінованої. Нова гуманістична методологія освіти ставить у центр освітнього процесу людину, її духовний розвиток, систему загальнолюдських цінностей, культурних орієнтирів; вирішує завдання формування культури особистості через залучення людини до загальної культури та психологічної зокрема. Таким чином, ситуація розвитку сучасної вищої школи визначає особливе місце проблемі формування психологічної культури у студентів – майбутніх соціальних працівників. Говорячи про актуальність і практичну значущість формування психологічної культури майбутніх соціальних працівників, можна навести велику кількість прикладів того, що відсутність елементарної психологічної грамотності виступає основною причиною проблем, труднощів та конфліктів у соціальній взаємодії людей. Недостатність сформованої психологічної культури призводить до виникнення стресових ситуацій як окремої людини, так і суспільства в цілому.

У вивчення проблеми формування психологічної культури в майбутніх соціальних працівників в умовах сьогодення вагомий внесок зробили Л.П. Гримак, С.І. Дьяков, Т.Ф. Ковальович, Л.С. Колмогорова, К.М. Романов та ін.

Метою статті є висвітлення актуальних проблем формування психологічної культури майбутніх соціальних працівників у ВНЗ.

Аналіз практики вищих навчальних закладів освіти дає підстави стверджувати про пріоритетність інформативно-описового характеру навчання, переважання вербальних методів, групових і фронтальних форм роботи. Така організація навчального процесу породжує формалізм і негативно впливає на якість підготовки майбутніх соціальних працівників на сучасному етапі і, як наслідок, закріплення в майбутніх соціальних працівників позиції пасивних виконавців професійних функцій. Відповідно до цього актуалізуються завдання формування психологічної культури майбутніх соціальних працівників.

Відштовхуючись від праці Т.Ф. Ковальович, у якій автор зазначає, що специфіка вищої освіти полягає в тому, що у вищих навчальних закладах вивчаються не основи наук, а сама наука в розвитку, здійснюється залучення до наукових дослідницьких методів. При всій складності курсів багатьох спеціальних дисциплін і психології зокрема освоєння в цих умовах починається практично з “нульового” рівня знань. Тому разом з розвитком психологічної компетентності необхідним стає формування в студентів – майбутніх соціальних працівників потреби в здобутті наукових психологічних знань і необхідного рівня психологічної культури [5].

Водночас автор відзначає неспроможність сучасної системи вищої освіти в Україні, яка, на її думку, вступила в суперечність із загальною ситуацією розвитку психологічної культури особистості студента – майбутнього фахівця соціальної сфери, зумовленої єдністю й спадкоємністю таких важливих категорій, як “культура”, “освіта”, “компетентність”, “психологічна культура”. Змістовний аспект вузівської освіти сьогодні реально і значною мірою орієнтує студента – майбутнього соціального працівника на способи передачі готових наукових знань з предмета. Основні механізми залучення студентів до культури в умовах сьогодення залишаються незадіяними повною мірою, входять у суперечність з традиційними способами організації освітньої діяльності, де відсутня необхідність самостійного пошуку, прогнозування результатів, не потрібне самопізнання, самооцінка рівнів розвитку індивідуальної культури та психологічної зокрема [5].

Дослідження К.М. Романова показують, що найбільш поширеними методичними формами викладання дисциплін сьогодні у ВНЗ є лекція, семінарські та лабораторні заняття, що не дають змоги повною мірою формувати наукові знання. Психологічні поняття, що існують у студентів, представлені не науковими, а, так би мовити, житейськими, такими, що не реально діють, а формальними, не узагальненими й абстрактними, а вузькими за змістом і надмірно прив’язаними до конкретної ситуації. Це виявляється в тому, що вони не здатні виділяти відповідні психічні явища в умовах реальної практики, тобто виявляються, так би мовити, психологічно незрячими [10].

Водночас К.М. Романов акцентує нашу увагу на тому, що фахівець, а саме соціальний працівник, який працює з людьми, повинен уміти вирішувати професійні завдання, такі як:

1. Розпізнавання психологічних характеристик людини в умовах конкретних життєвих ситуацій.

2. Розуміння психологічного змісту різних життєвих і професійних ситуацій, дій, вчинків та інших зовнішніх проявів навколишніх людей (учнів, їх батьків, колег та інших) як суб'єктів, як осіб і як індивідуальностей.

3. Прогнозування власної поведінки в контексті конкретних життєвих ситуацій.

4. Прогнозування можливих способів поведінки учасників освітнього та життєвого процесу в контексті тих або інших життєвих і педагогічних ситуацій.

5. Прогнозування ймовірного напрямку психічного розвитку особистості в контексті всіляких умов вчення та виховання: родинних, шкільних, загальнокультурних, соціально-економічних та ін. [10].

Зауважимо, що для вирішення названих завдань майбутній соціальний працівник, а також будь-який фахівець повинен мати високий рівень розвитку психологічної культури як особливої особистісної освіти, яка забезпечує успішну роботу з людьми. Її формування становить мету психологічної підготовки фахівців [10].

Треба зазначити, що в сучасній педагогіці вищої школи навчання домінує над вихованням: присутня гіпертрофована предметна спрямованість, що робить навчальний процес формалізованим і деперсоніфікованим, обмежуючи власну активність та творчість студентів, прикладний аспект навчання, застосування знань у житті. Психологія повинна виконувати запити повсякденного життя, практики, а не бути суто академічною наукою й компетенцією професіоналів.

Сьогодні вищі навчальні заклади нашої країни створюють, так би мовити, “машини, що думають”, разом із тим власна творча діяльність, почуття й зумовленість вчинків залишаються для нас таємницею. “Людина усе ще переконана в тому, що найбільше щастя відкриється їй лише після встановлення повної влади над природою, і... забуває, що не менш важливо навчитися такою ж мірою “панувати над собою” як частиною тієї ж самої природи” [1, с. 11].

Відповідно до завдань самореалізації особистості студента – майбутнього соціального працівника необхідне впровадження методів психологічної культури світової практики. Вони розподіляються на дві групи: теоретичні методи (усвідомлення себе й властивостей, закономірностей реальної дійсності з метою адаптації та визначення перспектив подальшої діяльності) і практичні методи психотренінгів та вправ.

Теоретичний аспект психологічної культури майбутнього соціального працівника вимагає знання закономірностей функціонування й розвитку основної системи, що керує всім організмом, – психіки (нервової системи). Відомий фізіолог І.П. Павлов із цього приводу у своїй роботі зазначав:

“Людина є, звичайно, система (грубо кажучи, машина), що найвищою мірою сама себе регулює, сама себе підтримує, що відновлюється й навіть удосконалюється” [8].

На нашу думку, необхідне визначення морально-культурних, духовно-філософських орієнтирів соціального розвитку суспільства. Це завдання найскладніше внаслідок своєї концептуальної широти, різноманітності, суперечливості й діалектичності, що вимагає врахування суспільно-історичного досвіду та поточних обставин. Але вирішується воно паралельно з освоєнням особистістю психологічних закономірностей, що дають змогу людині стати суб’єктом управління своєю долею.

Треба зауважити, що наукова психологія сьогодні просунулася досить далеко порівняно з минулим століттям і готова запропонувати необхідний теоретичний і практичний матеріал для ствердження позиції людини в соціальному та матеріальному середовищі існування.

Психічні явища формують складну систему, що виявляється в стійких, незмінних психічних станах. Відновлюючи “психологію активності” (Б.Г. Ананьєв), науковець Л.П. Гримак визначає завдання відповідно до потреб людини в регуляції й управлінні психічними станами як загальним фоном психічної діяльності [1, с. 18–19], що можуть визначати програму освіти, а також стати основою програми формування психологічної культури в майбутніх соціальних працівників:

- розуміння психологічних особливостей і закономірностей формування основних психічних станів людини;
- розуміння психологічних механізмів корекції й самокорекції психічних станів з метою усунення негативних станів (у тому числі стресових) і довільного формування позитивних та продуктивних станів;
- оволодіння прийомами самоуправління життєвим тонусом, рівнем працездатності і творчих можливостей;
- вироблення необхідних навичок психогігієни, раціональних звичок, властивостей особистості, рис характеру;
- раціональна постановка й розумне обґрунтування життєвих цілей (як найближчих, так і перспективних), вибір прийнятних шляхів їх досягнення;
- розуміння прямого впливу морального обличчя на стійкість нервово-психічної сфери і стан здоров’я людини.

Висновки. Психологічна культура особистості є особливою освітою, яка забезпечує успішну роботу майбутніх фахівців з людьми та передбачає володіння різними прийомами і формами міжособистісного впливу, прийомами саморегуляції, уміннями виражати себе та свої думки, слухати й розуміти іншу людину, готувати психологічні рекомендації для роботи з людьми, розробляти психологічні характеристики та користуватися наявною в них інформацією, проводити й аналізувати соціальні заходи тощо. Визначені завдання, на нашу думку, доцільно практично впровадити в сучасну систему вищої освіти з метою формування психологічної культури в майбутніх соціальних працівників.

Література

1. Гримак Л.П. Резервы человеческой психики / Л.П. Гримак. – М. : Изд-во лит. лит-ры, 1987. – 286 с.
2. Дьяков С.І. Мотиваційна сфера сучасного педагога в аспекті духовно-морального виховання молоді. Проблеми освіти / С.І. Дьяков. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. – С. 193–198.
3. Дьяков С.І. Роль суб'єктних проявів студента в аспекті проблеми гуманізації вищої школи / С.І. Дьяков // Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти : матеріали 2-х Ірпінських науково-педагогічних читань. – Ірпінь, 2004. – С. 107–113.
4. Дьяков С.І. Суб'єктні прояви особистості студента в аспекті корпоративної культури вузу / С.І. Дьяков. – К. : Інститут психології ім. Г.С. Костюка, 2004. – Т. 6. – Ч. 1. – С. 148–152.
5. Ковалевич Т.Ф. Приобщение студентов к психологической культуре в высшем учебном заведении / Т.Ф. Ковалевич. – Красноярск : Школа, 1999. – 189 с.
6. Колмогорова Л.С. Становление психологической культуры школьника /Л.С. Колмогорова // Вопросы психологии. – 1999. – № 1. – С. 83–91.
7. Маслоу А. По направлению к психологии Батия / А. Маслоу. – М. : ЭКСМО-Пресс, 2002. – 272 с.
8. Павлов И.П. Полное собрание сочинений / И.П. Павлов. – М. : Наука, 1956. – Т. 3. – Кн. 2. – С. 187–189.
9. Психология развивающейся личности / за ред. А.В. Петровского. – М. : Педагогика, 1987. – 240 с.
10. Романов К.М. Психологический практикум : учеб. пособ. / К.М. Романов. – Саранск : Изд-во Морд. ун-та, 2003. – 164 с.
11. Якунин В.А. Психолого-педагогические условия организации учебного процесса в вузе / В.А. Якунин. – Л. : ЛГУ, 1989. – 32 с.

КОВАЛЬЧУК Д.К.

ПРОБЛЕМИ ОЦІНЮВАННЯ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У сучасних умовах освітній процес як надання освітніх послуг все більше набуває ознак технологічності й виступає як об'єкт комерціалізації. Розробка та впровадження інноваційних технологій навчання виступають важливою складовою науково-методичної роботи, передбаченою нормативними вимогами Міністерства освіти і науки, молоді і спорту України [1, с. 132].

Педагогічна наука та практика має значний арсенал освітніх технологій, але їх автори, як правило, не володіють правами на них як на об'єкти інтелектуальної власності. У кращому випадку реалізовані авторські права на відповідні навчально-методичні видання, але це лише один компонент трансферу технологій, який взятий окремо, поза системою трансферу освітніх технологій, не впливає ні на мотивацію розробки інноваційних освітніх технологій, ні на процедуру їх впровадження із збереженням майнових прав автора.

Для формування та впровадження системи управління трансфером освітніх технологій потребує вирішення проблема їх оцінювання та порівняння. Виходячи із цього, необхідно сформулювати систему критеріїв оціню-